

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŠVIETIMO ĮSTATYMO NR. I-1489 43 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 43 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Projektas) parengtas siekiant apriboti asmeninių išmaniųjų įrenginių (telefonų, planšetinių kompiuterių, išmaniųjų laikrodžių ir kt.) naudojimą pamokų ir pertraukų metu 1-10 klasių mokiniams, išskyrus išimtinius atvejus, kuriuos centralizuotai įvertins ir nustatys Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Įstatymo projektu taip pat siekiama nustatyti, kad išmaniųjų įrenginių naudojimas 11-12 klasių mokiniams galės būti ribojamas, jei tokią tvarką nustatys mokyklos vadovas, vadovaudamasis Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos rekomendacijomis.

Projektas parengtas atsižvelgiant į išsamias diskusijas su mokyklų ir mokinių atstovais bei visuomenines iniciatyvas, kurios išryškino problemas, kylančias dėl nekontroliuojamo mokinių išmaniųjų įrenginių naudojimo mokyklose.

Pažymėtina, jog Skaitmeninės etikos centras subūrė 25 nevyriausybinės organizacijas vienijančius psichologus, psichiatrus, vaikų raidos specialistus, neurologus, darbo su vaikais ir jaunimu specialistus bei žmogaus teisių gynėjus (toliau – Organizacijos). Organizacijos vieningai pasisako dėl būtinybės riboti asmeninių išmaniųjų įrenginių naudojimą mokyklose. Prie iniciatyvos prisijungė daugiau nei 200 organizacijų¹, aktyviai iniciatyvą palaiko ir šalies mokyklos (palaikymą deklaravo beveik 100 bendrojo ugdymo įstaigų).

Organizacijos atkreipė dėmesį į tai, kad asmeninių išmaniųjų įrenginių naudojimas mokyklose ne tik palengvina prieigą prie smurtinio, pornografinio turinio, prisideda prie patyčių internete plitimo, skatina socialinių lyginimasi, neatsargaus dalinimosi informacija ir asmeniniais duomenimis, didina atskirtį ir mažina bendruomeniškumą – itin svarbius aspektus vaikų ir jaunimo raidai – bet ir neigiamai veikia dėmesį, reikalingą mokymosi procesui, ir kėsina į laiką, reikalingą ugdyti(s) ir praktikuoti socialinius įgūdžius ar ilsėtis.²

Be kita ko, 2025-02-13 d. Seime vykusios diskusijos „Iš telefonų – į mokyklą“ metu, dalyvavę mokyklų ir mokinių atstovai pripažino, kad nekontroliuojamas išmaniųjų įrenginių naudojimas mokyklose yra žalingas ir apsunkina ugdymo procesą. Dalindamiesi patirtimi susitikime dalyvavusieji mokyklų vadovai atkreipė dėmesį į tai, kad dalis mokyklų vengia šios problemos sprendimo ir nesiima atsakomybės nustatyti nešiojamų išmaniųjų įrenginių ribojimo taisyklių.

Pažymėtina, jog tai nėra vien Lietuvos problema – ši tema plačiai aptariama visame pasaulyje, atliekami teminiai tyrimai, o vis daugiau valstybių nutaria riboti asmeninių išmaniųjų įrenginių naudojimą mokyklose.

2023 m. „Common Sense Media“ atlikto tyrimo duomenimis, net 97 proc. 11–17 metų amžiaus mokinių naudojo telefonus per pamokas, vidutiniškai 43 min. Mokiniai per dieną gavo

¹ <https://telefonaimokykloje.e-etika.lt/jungiasi-organizacijos/>

² <https://telefonaimokykloje.e-etika.lt/argumentai/>

vidutiniškai 237 pranešimus, iš kurių ketvirtadalį – pamokų metu. Tokia praktika trukdo mokymosi procesui, silpnina susikaupimą ir mažina mokymosi efektyvumą.³

UNESCO 2023 m. Pasaulinėje švietimo stebėsenos ataskaitoje pastebėjo: nors nustatyta, kad vien buvimas šalia mobiliojo įrenginio blaško mokinius ir daro neigiamą poveikį mokymuisi, mažiau nei ketvirtadalis pasaulio šalių yra uždraudusios išmaniųjų telefonų naudojimą mokyklose. Remdamasi savo tyrimais, UNESCO rekomendavo pasaulinį išmaniųjų telefonų uždraudimą klasėse.⁴ Organizacijos duomenimis, šiuo metu procentas švietimo sistemų, kuriose įstatymai ir politika draudžia naudoti išmaniuosius telefonus mokykloje, siekia jau 40 proc.⁵ Remiantis praėjusių metų rudenį paskelbtais UNESCO duomenimis, daugiau nei 60 šalių įstatymais ar taisyklėmis draudžia naudoti išmaniuosius telefonus klasėse.⁶

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Projektą parengė Seimo nariai Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė, Daiva Ulbinaitė, Liutauras Kazlavickas, Saulius Čaplinskas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu Švietimo įstatyme nėra nuostatų, nustatančių teisę ir pareigą riboti asmeninių išmaniųjų įrenginių naudojimą ugdymo proceso metu.

Pažymėtina, jog dalis mokyklų ėmėsi iniciatyvos ir pasitvirtino vidines taisykles dėl išmaniųjų įrenginių naudojimo ribojimo ugdymo proceso metu. Tačiau iniciatoriai mano, kad siekiant teisinio aiškumo, su ribojimais susijusios nuostatos privalo būti nustatomos įstatymu.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Siūloma papildyti Švietimo įstatymo 43 straipsnį 23 dalimi ir nustatyti, kad mokiniai, kurie mokosi pagal pradinio ir pagrindinio ugdymo programas (1-10 klasių moksleiviai), pamokų ir pertraukų metu negali naudotis asmeniniais mobiliaisiais telefonais, planšetiniais kompiuteriais, išmaniaisiais laikrodžiais ir kitais išmaniaisiais įrenginiais, išskyrus specialius atvejus, kuriuos nustatys Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Tame pačiame straipsnyje taip pat siūloma nustatyti, kad mokiniams, kurie mokosi pagal vidurinio ugdymo programą (11-12 klasių moksleiviai), asmeninių mobiliųjų telefonų, planšetinių kompiuterių, išmaniųjų

³https://www.commonssensemedia.org/sites/default/files/research/report/2023-cs-smartphone-research-report_final-for-web.pdf

⁴ UNESCO calls for schools around the world to ban smartphones in the classroom: <https://www.euronews.com/health/2023/07/26/unesco-calls-for-schools-around-the-world-to-ban-smartphones-in-the-classroom> ; ataskaita: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385723/PDF/385723eng.pdf.multi>

⁵ To ban or not to ban? Monitoring countries' regulations on smartphone use in school, 2025-01-23, <https://world-education-blog.org/2025/01/23/to-ban-or-not-to-ban-monitoring-countries-regulations-on-smartphone-use-in-school/>

⁶ Which countries in Europe have banned or want to restrict smartphones in schools? <https://www.euronews.com/next/2024/12/29/which-countries-in-europe-have-banned-or-want-to-restrict-smartphones-in-schools>

laikrodžių ir kitų išmaniųjų įrenginių naudojimas gali būti ribojamas, jei tokią tvarką nustatys mokyklos vadovas, vadovaudamasis Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos parengtomis rekomendacijomis.

Manytina, kad siūlomas reguliavimas pagerins ugdymo proceso kokybę ir mokymosi rezultatus, ypač mokymosi sunkumų turinčių mokinių, taip pat darys teigiamą įtaką vaikų ir paauglių psichikos sveikatai ir socialiniams įgūdžiams. Toks reguliavimas prisidės prie saugesnės ir palankesnės socialinės aplinkos kūrimo, mažinant patyčių, socialinio spaudimo bei akademinio nesąžiningumo riziką. Be to, šis draudimas skatins fizinį aktyvumą pertraukų metu, gerins psichologinę gerovę ugdymo įstaigose.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Neigiamų priimto įstatymo pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo priėmimas kriminogeninei situacijai ir korupcijai įtakos neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Projekto įgyvendinimas neturės neigiamos įtakos verslui ir jo plėtrai.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo priėmimas strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymą, nereikės koreguoti kitų teisės aktų.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Švietimo, mokslo ir sporto ministras iki 2025 m. gruodžio 1 d. turi priimti šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus ir nustatyti specialius (išimtinis) atvejus, kai galima naudotis asmeniniais išmaniaisiais įrenginiais mokyklose, kurios vykdo pradinio ir pagrindinio ugdymo programas (1-10 klasių moksleiviams),; Rekomendacijas dėl asmeninių išmaniųjų įrenginių naudojimo ir ribojimo mokyklose, kuriose vykdomos vidurinio ugdymo programos (11-12 klasių moksleiviams).

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymui įgyvendinti papildomų biudžeto lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados
Vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Įstatymo projekto reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną „Eurovoc“: „Pradinis ugdymas“, „Pagrindinis ugdymas“, „Vidurinis ugdymas“, „Išmaniųjų įrenginių naudojimo apribojimai mokyklose“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Seimo nariai:

Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė

Daiva Ulbinaitė

Liutauras Kazlavickas

Saulius Čaplinskas